

Δημήτριος Απ. Καραμπερόπουλος
 Διδάκτωρ Ιστορίας της Ιατρικής
 Πρόεδρος Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης
 Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα

(Δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «Η Θεσσαλία», Βόλου, 4 Νοεμβρίου 2005, σελ. 45)

Παρουσίαση του βιβλίου:
**«Βασιλείου Κ. Καραμπερόπουλου,
 Η κτηνοτροφία στην περιοχή Βελεστίνου, Αθήνα 2005».**

(30 Οκτωβρίου 2005, Πνευματικό Κέντρο Βελεστίνου).

Με αισθήματα χαράς και συγκίνησης συμμετέχω στην παρουσίαση του βιβλίου του Βασίλη Καραμπερόπουλου, του πρώην πετυχημένου κατά γενική ομολογία δημάρχου της γενέτειρας του Ρήγα, του Βελεστίνου, ο οποίος από την πρώτη στιγμή, από το Α΄ Διεθνές Συνέδριο «Φεραί-Βελεστίνo-Ρήγας» το 1986 ως δήμαρχος συμπαραστάθηκε στην Επιστημονική μας Εταιρεία, αλλά επί πλέον συμμετείχε με ανακοινώσεις στα μετέπειτα Συνέδρια μας στο Β΄ του 1992, στο Γ΄ του 1997 και στο Δ΄ του 2003. Οι προσπάθειες διοργάνωσης των Διεθνών Συνεδρίων μας, που είχαν ξεκινήσει πριν από είκοσι περίπου χρόνια αποδίδουν τους καρπούς τους. Και καρποί δεν μόνο οι τόμοι των Πρακτικών με το πλήθος των εργασιών (στους ήδη τυπωμένους τρεις τόμους *Υπέρεια* έχουν καταγραφεί 62 μελέτες για το νεώτερο Βελεστίνo και άλλες 19 ανακοινώθηκαν στο Δ΄ Διεθνές Συνέδριο του 2003 και θα συμπεριληφθούν στον 4^ο τόμο *Υπέρεια* που θα κυκλοφορήσει προσεχώς) αλλά καρποί είναι ακόμη και η εν συνεχεία συγγραφή σε ιδιαίτερα βιβλία των ορισμένων ανακοινώσεων στα Συνέδρια συμπληρωματικά ιστορικά στοιχεία για το νεώτερο Βελεστίνo, μονογραφίες που πριν δεν είχαν γραφεί.

Η αρχή για μελέτες για την ιστορία του νεώτερου Βελεστίνου έγινε στο Β΄ Διεθνές Συνέδριο του 1992, στο οποίο συμμετείχαν μεταξύ των άλλων η Νίτσα Κολιού, με θέμα «Δήμος Φερών και Βελεστίνo στα τέλη του 19^{ου} αιώνα», ο Φώτης Βογιατζής, με θέμα «Οι θεατρικές παραστάσεις για τον Ρήγα Φεραίο στη Θεσσαλία

(1881-1993)» και ο Βασίλειος Καραμπερόπουλος με θέμα «Η συμμετοχή των κατοίκων της περιοχής Βελεστίου στο αγροτικό κίνημα». Στη συνέχεια ως Επιστημονική Εταιρεία είχαμε τη σκέψη εκτός από τον τόμο των Πρακτικών *Υπέρεια 2*, να προχωρήσουμε στην έκδοση ως βιβλίων πλέον των ανωτέρω θεμάτων και έτσι κυκλοφόρησαν «*Τα Βελεστινιώτικα. Χρονικά του Δήμου Φερών*» της Νίτσας Κολιού και «*Το Θέατρο στο Βελεστίνο. Οι θεατρικές παραστάσεις για τον Ρήγα Φεραίο στη Θεσσαλία (1881-1993)*» του Φώτη Βογιατζή και το βιβλίο του Βασίλη Καραμπερόπουλου με τίτλο «*Η περιοχή Βελεστίου στο αγροτικό κίνημα*», το οποίο επί πλέον εμπλουτίστηκε και με πρωτογενές υλικό, με είκοσι έγγραφα, που κάνουν τη μελέτη αυτή ακόμη πιο αξιόλογη για τους μελετητές. Τα συναισθήματα ικανοποίησης μας για την επιτυχία των Συνεδρίων επαυξάνονται διότι η ανακοίνωση στο Γ' Διεθνές Συνέδριο του 1997 του Βασίλη Καραμπερόπουλο για την κτηνοτροφία στην περιοχή Βελεστίου εμπλουτίστηκε και τυπώθηκε σε βιβλίο, το οποίο σήμερα παρουσιάζεται ενώπιόν σας, ενός τόσο εκλεκτού ακροατηρίου.

Το βιβλίο «*Η κτηνοτροφία στην περιοχή Βελεστίου*» έχει σχήμα όγδοο 17X24 εκ., με σελ. 192, στις οποίες περιέχονται 32 ασπρόμαυρες φωτογραφίες εκ των οποίων οι 4 είναι ολοσέλιδες. Επί πλέον στις σελ. 195-215 έχει περιληφθεί ένα Παράρτημα με 37 έγχρωμες και ασπρόμαυρες φωτογραφίες σχετικές με την κτηνοτροφία εκ των οποίων οι 5 είναι ολοσέλιδες.

Στην αρχή του βιβλίου στη σελ. 9 καταχωρίζεται μία χαρακτηριστική ρήση του Φώτη Κόντογλου στην οποία μεταξύ άλλων τονίζεται ότι «*Τσομπαναρέοι κάνανε τα πιο καλά τραγούδια και τις παροιμίες και ζωγραφίσανε ρημοκλήσια κι όλα όσα κάνανε είναι τα πιο αληθινά και τα πιο αγνά*» και στη σελ. 11 γίνεται αναφορά στις αρχαίες Φερές επισημαίνοντας ότι το όνομα Εύμηλος, γιού του Αδμήτου, που συμμετείχε στην εκστρατεία της Τροίας, παράγεται από τι ευ+μήλον και σημαίνει «*εκείνον που έχει καλά ή πολλά πρόβατα*». Πράγματι στον Όμηρο το πρόβατο ονομάζονταν «*μήλον*». Και ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στην Οδύσσεια ραψωδία Μ 301 αναγράφεται «*ή βουν ή έτι μήλον αποκτάνη*», επίσης στη ραψωδία Ι 438 γίνεται αναφορά στα «*άρσενα μήλα*», τα αρσενικά πρόβατα δηλ. τα κριάρια και παρακάτω ο τυφλωμένος Πολύφημος Κύκλωψ ψηλαφώντας το κριάρι που στο τέλος του κοπαδιού πηγαίνει, αναφωνεί «*κρίε πέπον, τι μοι ώδε δια σπέος έσσυο μήλων ύστατος*» δηλ. αγαπημένο μου κριάρι, γιατί βγαίνεις από τη σπηλιά έτσι στο τέλος των προβάτων. Και ο Ευριπίδης στην τραγωδία *Άλκηστις* 573 χρησιμοποιεί τη λέξη «*μηλονόμης*», δηλ. ποιμήν, βοσκός και άλλες ακόμη λέξεις είχαν χρησιμοποιηθεί όπως για παράδειγμα «*μηλοβοτήρ, μηλοσφαγέω, μηλοσκόπος, μηλοτρόφος, μηλοφόνος, μηλοφάγος*» και στο νεοελληνικό λεξιλόγιο έχει παραμείνει σε χρήση η λέξη «*μηλωτή*», που αναφέρεται στο δέρμα προβάτου και γενικά σε κάθε ακατέργαστο δέρμα με μαλλί.

Στη συνέχεια του βιβλίου είναι ο Πίνακας Περιεχομένων, ενώ στις επόμενες σελίδες 19-22 περιέχεται ο Πρόλογος-επιστολή του Νομάρχη Μαγνησίας κ. Γιάννη Πρίντζου καθώς και του Δημάρχου Φερών κ. Κωνσταντίνου Κανάρη, οι οποίοι μεταξύ των άλλων συγχαίρουν τον Βασίλειο Καραμπερόπουλο για το παρουσιαζόμενο βιβλίο και την προσφορά του. Ακολούθως στις σελ. 23-26 υπάρχει ο πρόλογος του συγγραφέα, ο οποίος τονίζει τη σημασία της κτηνοτροφίας στην εθνική οικονομία και ακόμη ότι «*αν σήμερα υπάρχουν μικρά χωριά, ορεινά ή ημιορεινά και άνθρωποι που διαμένουν σ' αυτά, αυτό οφείλεται κυρίως στη διατήρηση του κτηνοτροφικού δυναμικού*». Επί πλέον τονίζει ότι «*αν στο παρελθόν, πρόσφατο και απώτερο, υπήρξε άνθηση οικονομική στους ορεινούς και ημιορεινούς όγκους, με την ταυτόχρονη διατήρηση ηθών και εθίμων, αυτό έγινε γιατί οι άνθρωποι αυτοί ήταν δεμένοι με την κτηνοτροφία και είχαν ένα σημαντικό έσοδο από αυτήν*».

Μετά από τα προαναφερθέντα εισαγωγικά κείμενα αναπτύσσεται η κυρίως θεματογραφία του βιβλίου και στις σελ. 31-133 καταχωρίζεται το πρώτο μέρος του βιβλίου, που αναφέρεται στους τρεις κτηνοτροφικούς πυρήνες της περιοχής Βελεστίνου, που τους αποτελούσαν οι Βλάχοι και οι Σαρακατσαναίοι, που μετακινούσαν τα ποίμνιά τους, και οι ντόπιοι-καραγκούνηδες κτηνοτρόφοι, οι οποίοι παρέμειναν κατά το καλοκαίρι στην περιοχή του Βελεστίνου.

Για τους Βλάχους κτηνοτρόφους της περιοχής Βελεστίνου γίνεται αναφορά στις σελ. 35-64, μνημονεύοντας στη σελ. 39 και τους κτηνοτρόφους με τις ονομαστές κτηνοτροφικές μονάδες τους επισημαίνοντας ότι η κτηνοτροφία τους διατηρείται σε υψηλό επίπεδο συγκριτικά με την κτηνοτροφία των Σαρακατσαναίων που έχει μειωθεί πάρα πολύ. Ενότητες στο κεφάλαιο αυτό είναι οι εξής: «*Γιατί δεν αποκαταστάθηκαν γεωργικά;*», «*η σκληρότητα των Τούρκων*», «*Μετακίνηση τους καλοκαιρινούς μήνες*», μνημονεύοντας και τα σχετικά δρομολόγια της μετακίνησης των κοπαδιών άνοιξη και φθινόπωρο, «*το θρησκευτικό συναίσθημα*», «*από την καθημερινότητα της ζωής των Βλάχων*», «*χρέη και τιμότητα*» αναφέροντας την περίπτωση του κτηνοτρόφου Βασιλάκη, που σχετικές μελέτες περιέχονται στους τόμους «*Υπέρεια*», «*Σίγγιλι-Αποχαιρετιστήριο του καλοκαιριού*» με το έθιμο της περιφοράς των εικόνων στη γιορτή της «*Μικρής Παναγιάς*» στις οκτώ Σεπτεμβρίου, αρχή της επιστροφής στα χειμαδιά, περιγράφοντας το έθιμο αυτό που διατηρείται και σήμερα. Ιδιαίτερο κεφάλαιο αποτελεί η «*Περιβολιώτικη φορεσιά*», οι «*αργαλειοί των Περιβολιωτών*», αναφέροντας τους παραγωγούς μάλλινων και τα ονόματα των γυναικών που δούλεψαν στους αργαλειούς προσθέτοντας και τα ονόματα από δύο караγκούνισσες, στο οποία θα πρέπει να προστεθεί και το όνομα της μητέρας μου, Ασημώ Καραμπεροπούλου, που ίσως από παραδρομή δεν αναγράφηκε. Τέλος μνημονεύονται δώδεκα «*βλάχικα τραγούδια και χοροί*», «*που και σήμερα χορεύονται συνοδεία δημοτικής μουσικής*», όπως σημειώνεται καθώς και ένα απόσπασμα από κείμενο του Χρ. Παπαζήση για τους Βλάχους του Βελεστίνου.

Για τον δεύτερο κτηνοτροφικό πυρήνα «*Οι Σαρακατσαναίοι*» αφιερώνονται οι σελ. 65-90 του βιβλίου. Στην αρχή παρατίθεται κείμενο του ανθρωπολόγου Άρη Πουλιανού για την γλώσσα των Σαρακατσαναίων, που δεν την άλλαξαν στο διάβα των αιώνων. Περιέχονται οι ενότητες «*Συγκροτημένοι κτηνοτροφικοί πυρήνες*», που δημιουργήθηκαν, όπως παρατηρείται στο βιβλίο μετά τις αναγκαστικές απαλλοτριώσεις τσιφλικιών της περιοχής, και έκτοτε αποκτήθηκαν λειβαδικές εκτάσεις σε όλα τα αγροκτήματα της περιοχής Βελεστίνου και στη συνέχεια αξιοποιήθηκαν γεωργικά με τις εκχερσώσεις. Στην ενότητα «*Αλματώδης ανάπτυξη*» γίνεται λόγος για τη δημιουργία των ιδιαίτερων οικισμών, μια και οι Σαρακατσαναίοι ασχολήθηκαν εκτός από την κτηνοτροφία και με την γεωργία. Στην επόμενη ενότητα «*Αναφορά στους αγώνες του Έθνους*» παρατίθενται χαρακτηριστικά κείμενα για την προσφορά τους από συγγραφείς, όπως του Μαζαράκη-Αινιάν, του Κώστα Λιάπη, του Δημήτρη Σταμέλου, ενώ παρατίθεται και «*Η γνώμη της ανθρωπολόγου Δάφνης Πουλιανού*» για του Σαρακατσαναίου. Αναπτύσσεται βέβαια σε ιδιαίτερη ενότητα και «*Η κοινωνικοθρησκευτική ζωή*» με την χαρακτηριστική πατριαρχική δομή της οικογένειας και τη θρησκευτικότητά τους και τη μνημόνευση των εξωκκλησιών που είχαν ανεγείρει, ενώ παρατίθεται και «*Μια απογοητευτική μαρτυρία*» του δημοσιογράφου Ηλία Προβόπουλου για την ερήμωση των θερινών λιβαδότοπων, στοιχείο που δείχνει τη μείωση της κτηνοτροφίας των Σαρακατσαναίων.

Στη συνέχεια στην ενότητα «*Οι μετακινήσεις των Σαρακατσαναίων*» περιγράφονται οι μετακινήσεις, άνοιξη και φθινόπωρο, των τσελιγκάτων των Σαρακατσαναίων της περιοχής Βελεστίνου και την τοποθεσία στην οποία τελικά παρέμειναν το καλοκαίρι. Το κεφάλαιο για τους Σαρακατσαναίους ολοκληρώνεται με

την αναφορά στη «*Θέση της γυναίκας στη Σαρακατσάνικη κοινωνία*», τους δώδεκα «*Σαρακατσάνικους χορούς*» και μερικά αποσπάσματα από βιβλία που «*Έγραψαν για τους Σαρακατσάνους*».

Για τον τρίτο κτηνοτροφικό πυρήνα που ήταν οι «*ντόπιοι κτηνοτρόφοι*», γίνεται αναφορά στις σελ. 96-99. Αυτοί βοσκούσαν τα κοπάδια τους στους λεγόμενους «*Μεριάδες*» του κάθε χωριού της περιοχής Βελεστίνου, του Στεφανοβικείου, Ριζόμυλου, Χλόης, Σερατζή, Αερινού, κ. α.

Ιδιαίτερα σε τρεις σελίδες 91-93 γίνεται αναφορά στη δουλειά του τσομπάνη και σε άλλες τρεις σελ. 94-96, στην «*Αγελαδοτροφία στο Βελεστίνο*», σημειώνοντας τη μεγάλη ακμή της κατά τη δεκαετία 1950-1960 και μνημονεύοντας συγχρόνως τις σημερινές αγελαδοτροφικές μονάδες του Βελεστίνου, που συμβάλλουν στη παραγωγή γάλακτος και κρέατος. Παράλληλα στο παρουσιαζόμενο βιβλίο του Βασίλη Καραμπερόπουλου στις σελ. 100-101 γίνεται ειδική μνεία στις «*Μεγάλες χοιροτροφικές μονάδες*» στο Αερινό και Κοκκίνα και θέτει το ερώτημα αν πράγματι στην περιοχή Βελεστίνου είναι «*Σε άνοδο η προβατοτροφία*» παραθέτοντας και στοιχεία πως πριν από μία δεκαετία τα πρόβατα ήταν περί τις 26.000 και σήμερα ανέρχονται στις 34.000 και με μια αντίστοιχη αύξηση στα γίδια, επισημαίνοντας όμως ότι στην αύξηση αυτή συνέβαλαν και οι επιδοτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Κεφάλαιο τελειώνει με τον κούρο καταχωρίζοντας και ένα σχετικό ποίημα του Κώστα Κρυστάλλη.

Στις επόμενες σελίδες 107-115 γίνεται αναφορά στα Επαγγέλματα τα συναφή με την κτηνοτροφία μνημονεύοντας και τα ονόματα των επαγγελματιών αυτών όπως τους Τσαρουχάδες, τους ραφτάδες, τους Σαμαράδες, τους Κρεοπώλες παλιούς και σημερινούς, τους τυροκόμους τους παλιούς και τα σημερινά τυροκομεία που λειτουργούν, τους πεταλωτές, τους μυλωνάδες στους οποίους οι κτηνοτρόφοι άλεθαν το κριθάρι και καλαμπόκι, παραθέτοντας τα ονόματα των μύλων και των μυλωνάδων. Τις πλέκτριες των μαλλιών, τα λανάρια, τα μαντάνια και ντριστελλές της περιοχής με τα ονόματα τους και των ανθρώπων που εργάζονταν εκεί καθώς και τις βιοτεχνίες των υφαντών.

Το πρώτο μέρος του βιβλίου τελειώνει με τη αναφορά στην Αγροφυλακή, μνημονεύοντας τους αγροφύλακες και τους αγρονόμους και τριάντα ασθένειες των ζώων με παράλληλη αναφορά στην αντίστοιχη δράση του Κτηνιατρικού Σταθμού Βελεστίνου παραθέτοντας τους υπηρετήσαντες κτηνιάτρους και τους υπαλλήλους.

Το δεύτερο μέρος του παρουσιαζόμενου βιβλίου του Βασίλη Καραμπερόπουλου εκτείνεται στις σελ. 137-151 και περιλαμβάνει τα λιβάδια και τις κοινόχρηστες εκτάσεις ιδιοκτησίας των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, καθώς και τα λιβάδια, βοσκότοποι στην περιοχή Βελεστίνου και τους αντίστοιχους ιδιοκτήτες τους με τους σχετικούς αριθμούς των συμβολαίων απόκτησή τους.

Στο Τρίτο μέρος του βιβλίου καταγράφεται η «*Δυναμική της κτηνοτροφίας*», με αναφορά στον αριθμό των ζώων αιγοπρόβατα και αγελάδες που διατηρούνταν προ δεκαετίας και κατά το 2003 στο Βελεστίνο, Άγιο Γεώργιο Φερών, Μικρό Περιβολάκι, Αερινό, Στεφανοβίκειο, Ριζόμυλο και Περιβλεπτο. Επίσης καταχωρίζονται και πίνακες με τον αριθμό των ζώων που κατείχαν οι κτηνοτρόφοι και μέχρι τη δεκαετία του 1960, καθώς και πίνακας παραγωγής γάλακτος και κρέατος. Επίσης περιέχονται άλλοι δύο σημαντικοί πίνακες με τον αριθμό των αιγοπροβάτων και βοοειδών προ δεκαετίας και σήμερα, οι οποίοι πίνακες δείχνουν την αύξηση του αριθμού των .Ακόμη καταχωρίζονται και δύο πίνακες της προ δεκαετίας και σήμερα κτηνοτρόφων και ο αριθμός των ζώων που μετακινούνταν στα θερινά βοσκοτόπια του Περιβολίου Γρεβενών.

Τέλος το βιβλίο κλείνει με τον επίλογο, στον οποίο τονίζεται με μία αισιόδοξη παρατήρηση ότι παρατηρείται αύξηση κατά 20% στον αριθμό των αιγοπροβάτων, αλλά όμως με παράλληλη μείωση της κτηνοτροφίας των Σαρακατσαναίων. Σε Παράρτημα στις σελ. 195-215 περιέχονται σχετικές με την κτηνοτροφία ενδιαφέρουσες φωτογραφίες ασπρόμαυρες και έγχρωμες.

Συνοψίζοντας μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι το παρουσιαζόμενο βιβλίο προσφέρει σημαντικό υλικό για την κτηνοτροφία της περιοχής Βελεστίου και δικαίως θα πρέπει ο δημιουργός του Βασίλης Καραμπερόπουλος να νιώθει ικανοποίηση για την προσφορά του στην τοπική ιστορία του Βελεστίου καθώς και ο ομιλών γιατί με την διοργάνωση των Διεθνών Συνεδρίων έγινε αιτία να γίνει μια πρώτη ανακοίνωση του θέματος και σήμερα να αποτελεί ιδιαίτερη μελέτη για την περιοχή μας κάτι που ήταν άγνωστο πριν από τη διοργάνωσή των Διεθνών μας συνεδρίων.